

важливість у забезпеченні працездатності лімітуючих систем: серцево-судинної і дихальної. Рекомендує застосовувати вправи, які сприяють розвитку серця і легень, зокрема рухливі ігри та гімнастику.

Український педагог М.І. Демков у своїх працях приділяв значну увагу проблематиці змісту фізичного виховання (підбір засобів і методів у тіловихованні школярів, взаємозв'язок фізичного виховання з трудовим, формування постави, оздоровчим формам фізичного виховання та ін.), яка є актуальною і нині, коли втчизняна система фізичного виховання не функціонує належним чином і вимагає конкретних кроків з боку держави, науковців щодо її поліпшення.

Педагогічна спадщина М.І. Демкова не втратила свого значення в наш час і заслуговує на увагу та творче використання після відповідного аналізу і осмислення не лише у сфері теорії фізичного виховання, історії фізичної культури, а й усією багатогранною системою навчання і виховання України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу: Репринтне відтворення видання 1918 року. – К.: "Абрис", 1991. – 272 с.
2. Окопний А. Оздоровчо-гігієнічний напрям фізичного виховання в педагогічній творчості Михайла Демкова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірник наукових праць під ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХХІІІ, 2000. – №15 – С. 8-11.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Демков М.И. Курс педагогики /часть I/. – Москва, 1907. – 315 с.
5. Демков М.И. Курс педагогики /часть II/. – Москва, 1908. – 338 с.
6. Демков М.И. Начальная педагогика (для учащихся в народной школе и для грамотных крестьян). – Москва, 1913. – 63 с.
7. Ващеба О. М. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. - Івано-Франківськ: Лілея - НВ, 1997. - 232 с.
8. Ващеневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. - Львів: ЛОНМІО, Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ваценка, 1996. – 238 с.
9. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. – Львів: ВНТЛ, 1998. – 336 с.
10. Педагогічні технології /О.С. Падалка, А.М. Нісімчук, І.О. Смолюк, О.Г. Шпак/ К.: Українська енциклопедія, 1995. – 253 с.
11. Федула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академія, 2000. – 544 с.

PHYSICAL EDUCATION IN A SYSTEM OF PEDAGOGICAL SIGHTS OF M.DEMKOV ANDRIY OKOPNYJ

Lviv State Institute of Physical Culture

Contents of physical education in legacy of Ukrainian teacher Demkov M.I. (1859 - 1939) is being disclosed. Particularly attention is being paid to physical education of young children, schoolchildren, interconnection of labor education and physical education, problem of bearing, etc.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕТНОПЕДАГОГІЦІ НАТАЛІЯ ОЛЬХОВА

Волинський державний університет імені Лесі Українки

Наукові дослідження та практика роботи свідчать, що в сучасних умовах набувається погіршення стану здоров'я дітей і молоді. Серед найбільш виражених

захворювань домінують хвороби органів дихання, нервової системи, вродженої аномалії. Причинами такого стану є, в першу чергу, забруднення довкілля, незбалансоване харчування, шкідливі звички, недостатня рухова активність.

Винятково важливе значення у вихованні здорових дітей має народна педагогіка, яка тривалим еволюційним шляхом сформувала ефективні та доступні засоби і форми виховання фізично і морально досконалої особистості.

Термін «Народна педагогіка» уперше в науковий обіг увів видатний вітчизняний педагог К.Д.Ушинський. У 1857р. О.В.Духнович опублікував підручник «Народна педагогіка», в основу якого були покладені народно-педагогічні принципи виховання і розвитку дитини. Цілі, завдання і засоби народної педагогіки відображені в фольклорі (казках, легендах, прислів'ях), а також іграх і танцях, прикладному мистецтві, музиці, святкових обрядах, традиціях трудового і сімейного виховання.

На думку Є.І.Сявавко [4] народна педагогіка - це емпіричні педагогічні знання і сам досвід народних мас у справі виховання, що знайшло вияв у народних виховних традиціях, у фольклорних творах з дидактичним змістом і спрямованістю, у звичаях і обрядах, святах, якими супроводжуються найважливіші події в житті дітей і молоді, в іграх і іграшках, а також у досвіді сімейного виховання.

Народна педагогіка, як складова колективної культури відображає думки і сподівання народу, його ідеали, уявлення про людину, сім'ю, дітей, виховання. В народній педагогіці, підкреслював В.Сухомлинський [3], розкриваються особливості національного характеру, обличчя народу. У світі немає жодного народу, який би не мав своїх традицій, звичаїв, котрі передають новим поколінням його досвід, знання і досягнення. Традиції, звичаї і обряди відіграють важливу роль у відтворенні культури і всіх сфер духовного життя. Дієвою рисою народної педагогіки є її зв'язок з життям, практикою навчання і виховання. Вона увібрала в себе все найкраще з педагогічної культури суспільства: шанобливе ставлення до старших, гостинність, скромність, працелюбство, моральність, естетичний ідеал тощо.

Поряд з терміном «народна педагогіка» вживається термін «етнопедагогіка». Ці два терміни сумісні, оскільки народна педагогіка знаходить конкретний вияв в етнопедагогіці - педагогічних традиціях того чи іншого народу [2]. Якщо під народною педагогікою прийнято розуміти емпіричні педагогічні знання, то поняття «етнопедагогіка» більше вказує на етичну приналежність народнопедагогічних традицій, конкретизує, уточнює перше поняття, щодо певної, конкретної спільності.

Стиржем етнопедагогіки кожного народу є сімейне виховання як одна з форм соціалізації підростаючого покоління у суспільстві, котра поєднує цілеспрямований педагогічний вплив батьків з об'єктивним виховним впливом родинного побуту. Уявлення народу про любов, сім'ю, дітей і батьків складається на ґрунті батьківського досвіду; вони синтезувалися і знайшли своє відображення у комплексі педагогічно зумовлених, перевірених на практиці правил, норм поведінки, у порадах і рекомендаціях. Упродовж тисячоліть сім'я повинна була виконувати певні функції: конструктивну, визначаючи традиції, звичаї, методи виховного впливу на дітей; організаційну, встановлюючи режим праці, відпочинку; комунікативну, дотримуючись норм доброзичливих відносин між батьками, батьками і дітьми, самими дітьми, близькими родичами тощо. Все це складало систему родинних стосунків. Ці особливості сім'ї і сімейного виховання завжди були в центрі уваги народу, що дістало відображення у пам'ятках народної педагогіки.

З народною мудрістю про сім'ю («З родини йде життя людини». «Сім'я - ключ до щастя». «Яка сім'я, такі і діти») - немов перегукуються слова високої оцінки, яку дав видатний педагог сучасності В.О.Сухомлинський: «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини-культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти. Сім'я це джерело, водами якого живиться повноводна річка

нашої держави. На моральному здоров'ї нашої сім'ї будуватиметься педагогічна мудрість школи» [3, С.22].

Загальноновизнаним є той факт, що особливу роль у вихованні дітей відіграє мікроклімат сімейного життя, його настроїв, уклад. Народна педагогіка надає першочергового значення формуванню фізично розвиненої і здорової особистості.

Аналіз наукової і методичної літератури свідчить, що фізичне виховання дітей було невід'ємною частиною гармонійного виховання, основою фізичного розвитку і зміцнення здоров'я. Фізичне виховання дітей складало невід'ємну частину родинних, релігійних і календарних обрядів, а тому було обов'язковим. У наукових дослідженнях [1] вивчалися окремі аспекти виховання дітей у сім'ї засобами етнопедагогіки. Традиційно виховання здорової дитини в Україні розпочиналося з періоду вагітності жінки. Сформувалася система різноманітних заборон і пересторог, які чітко регламентували поведінку вагітної жінки. Всю сукупність пересторог і заборон умовно можна класифікувати на три групи: 1) психологічні; 2) морально-етичні; 3) оздоровчо-гігієнічні. До психологічних заборон належать ті, які оберігають вагітну жінку від стресових ситуацій. Морально-етичні заборони пов'язувались з нормами поведінки жінки. Оздоровчо-психологічні перестороги включали правила харчування, гігієни та рухової активності жінки.

Зміцнення здоров'я дітей забезпечувалося шляхом виконання різноманітних родинних обрядів. Провідну роль в цьому відіграють купання немовлят, натирання цілющими травами, масаж, колихання, годування материнським молоком. Важливе значення для стимулювання росту і розвитку дитячого організму надавалось пестушкам, якими супроводжувалися перші рухи дитини, потішкам - елементарним словесно-руховим іграм дитини з пальчиками, руками, ніжками; забавлянкам - віршикам; пісням - казочкам, що супроводжувалися елементарними рухами. Широко представлені в народній педагогіці «пальчикові» ігри, ігри для розвитку окремих частин тіла. Вказані ігри забезпечували прискорений розвиток рук, хватність, долонь, пальців («Ручки», «Сова», «Сорока-ворона», «Хані» та ін.), розвиток м'язів плеча і тулуба, зміцнення скелетної структури («Дибки - дибки», «Їде-їде пан», «Куй-куй, ковзлі» та ін.), розвиток м'язів шиї і координації рухів («Печу-печу хлібчик», «Чолом чокать», «Турі» та ін.).

Таким чином в українській етнопедагогіці сформувалась певна система засобів і форм виховання та зміцнення здоров'я дітей. Використання їх дозволить покращити ефективність фізичного виховання в сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кіт І.С. Фізичне виховання дітей до 3-річного віку засобами етнопедагогіки: Автореф. дис... канд. наук з фіз. вихов. і спорту. - Луцьк, 200. - 20 с.
2. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навчальний посібник. - К.: ІСДО, 1996. - 288 с.
3. Стомлінський В.О. Батьківська педагогіка - К.: 1978. - 236 с.
4. Сивакко Є.І. Українська етнопедагогіка в її історичному значенні. - К.: ІСДО, 1996.

PHYSICAL EDUCATION IN UKRAINIAN ETHNOPEDAGOGICS

NATALY OLKHOVA

Volin State University named after Lesya Ukrainka

This article is about the physical education in Ukrainian ethnopedagogics. The definitions of the notions «national pedagogics» and «ethnopedagogics» are given here. The traditional ways of protecting the mother's and the child's health in the period of the woman's pregnancy, the national means and forms of the child's physical education are discovered.